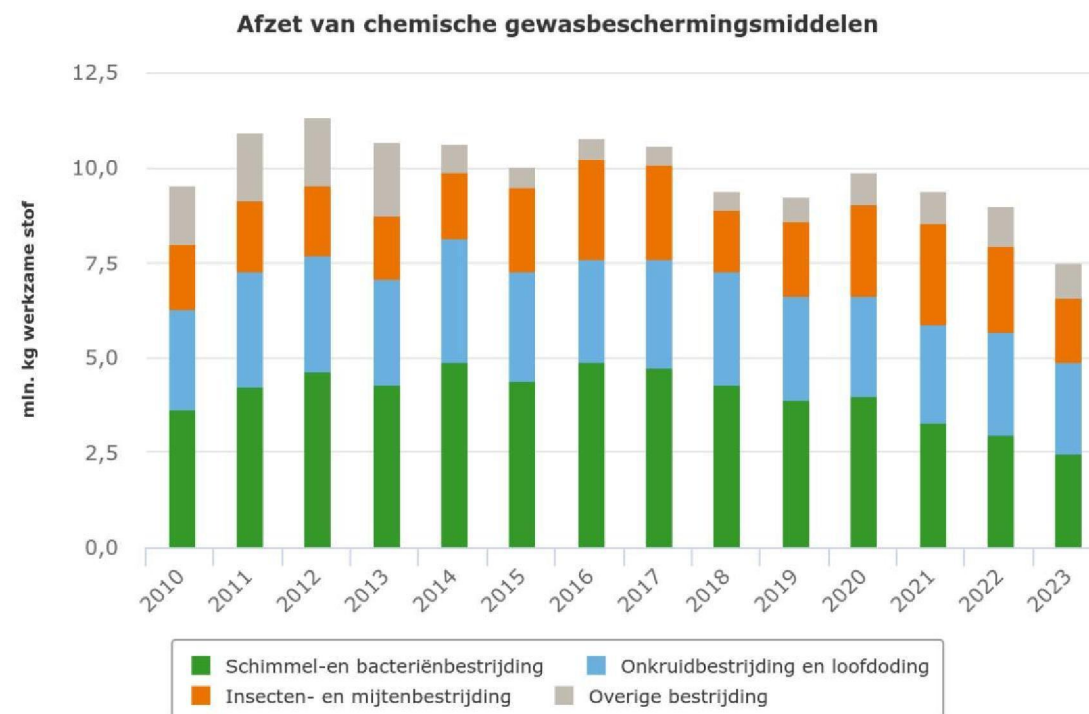

De “stok”(regels): toelating, gebruik, emissie en blootstelling

- Toelatingseisen gewasbeschermingsmiddelen:
 - Toelating werkzame stoffen en middelen: EU-regelgeving met uitvoering door het Ctgb (*formeel op basis van Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden*).
 - Gebruikseisen aan middelen:
 - Ctgb: wettelijk gebruiksvoorschrift (hoeveelheden en hoe vaak mag je gebruiken).
 - Eisen aan emissies:
 - Ctgb: voorschriften reductie emissies (driftbeperking/teeltvrije zones).
 - IenW: voorschriften opgenomen in het Besluit activiteiten regelgeving.
-
- Ondanks regels toch effect/blootstelling op (drink)water, natuur, gezondheid):
 - Jurisprudentie leidt tot:
 - Verdergaande afstandseisen/spuitverboden op grond van wetgeving ter bescherming van genoemde sectoren of algemene rechtsbeginselen.
 - Maatschappelijke druk: overheden, w.o. provincies, stel aanvullende regels.

Landelijke inspectieresultaten naleving regelgeving. Afzet gewasbeschermingsmiddelen (NVWA/CBS 2024/25)

Doelgroep	Aantal inspecties	Aantal inspecties niet akkoord
Akkerbouw	25	8
Bloembollen	17	1
Fruitteelt	17	9
Sierteelt	8	5
Groenteteelt	3	1
Loonwerkers	2	1

De “wortel”, het transitiebeleid: minder gebruik chemie

- LVVN: Toekomstvisie en uitvoeringsprogramma gewasbescherming 2030.
 - Jaarplan 2025
- LVVN: Nationaal Actieplan Gewasbeschermingsmiddelen 2026 (*verplichting op grond van de EU richtlijn duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen*).
 - Jaarplan 2022-2025
- ~~NPLG~~ (Schoof 1) -> ZH-PLG: watercoaches, regiodeals, etc.
- (NPLG revisited Jetten1 ???).
- GLB: GLB 2028 -2034 (voorstel voor een verordening EU 2025/0241).

Krachtenveld regelgeving: visies op het vraagstuk

NATUUR
& MILIEU

urgenda
SAMEN DRUKKEN DOORZICHT

Provincies hebben ruimte voor stellen aanvullende regels.

- Natuur
- Drinkwater
- Waterkwaliteit

FLO Legal

Analyse en advies provinciale inzet op gewasbeschermingsmiddelen

Provincies hebben afgeleide verantwoordelijkheden.

- Kennis
- Lobby -> LVVN.
- Gelijk speelveld

provincie **HOLLAND**
ZUID

Leidraad agrarisch gebruik gewasbeschermingsmiddelen voor gemeenten

LTO
noord

KONINKLIJKE
ALGEMEENE VERENIGING VOOR
BLOEMBOLLENCULTUUR

nfo

Glastuinbouw
Nederland
morgen groeit vandaag

ZLTO

iltb
Anders Durven Doen

Inzet: geen extra beperkingen via het Omgevingsplan.

NB: publicatiedatum 24/3/2025 (voor uitspraak RvS).

Krachtenveld transitie: visies op het vraagstuk

- Ministerie LVVN “Toekomstvisie gewasbescherming 2030”:
 - Planten en teeltsystemen zijn weerbaar.
 - Land- en tuinbouw en natuur zijn met elkaar verbonden.
 - Nagenoeg zonder emissies naar het milieu en nagenoeg zonder residuen op producten.
- Land- en tuinbouw organisatie: de ambitie is om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen steeds verder terug te dringen. Boeren en tuinders doen tal van projecten en onderzoeken om dat ideaal te bereiken.

Milieubeweging: transitie gaat veel te langzaam, dus volop inzet op juridische procedures.

- PAN-EU/PAN NL: heeft als doel het gebruik van schadelijke bestrijdingsmiddelen uit te bannen.
 - Voeren (inter)nationaal procedures: Europees Hof / besluiten Ctgb.
- Meten=Weten: wil alle beschikbare juridische mogelijkheden benutten om het te bereiken doel, verminderen van of stoppen met het gebruik van bestrijdingsmiddelen, dichterbij te brengen.

Tussentijdse vragen, onduidelijkheden

IPO onderzoek: rol en bevoegdheden provincies

Beleidsterrein	Taken en bevoegdheden	Relatie met gewasbeschermingsmiddelen
Landbouw	Gebiedsgerichte coördinatie Beleidskader voor duurzame landbouw in landbouwvisies en omgevingsvisies Uitvoering GLB	Sturen op gebruik van gewasbeschermingsmiddelen via gebiedsgericht beleid Uitvoering GLB gericht op gewasbeschermingsmiddelen
Natuur	Bescherming Natura 2000-gebieden (Natura 2000-beheerplannen) Omgevingsvergunning voor Natura 2000-activiteit	Regulering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in en nabij Natura 2000-gebieden
Water	Gebiedsgerichte coördinatie Bescherming grondwater t.b.v. drinkwaterwinning Doelen en maatregelen regionale waterkwaliteit vaststellen	Beperken uitspoeling gewasbeschermingsmiddelen naar grond- en oppervlaktewater
Gezonde leefomgeving	Gebiedsgerichte coördinatie Beleidskader voor gezondheid in omgevingsvisies en programma	Sturen op voldoende afstand tussen teelten en gevoelige objecten
Zeer zorgwekkende stoffen	Gebiedsgerichte coördinatie Beleidskader voor reductie van ZZS	Aandacht voor ZZS in gewasbeschermingsmiddelen
Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)	Gebiedsgerichte coördinatie Toezicht op naleving van regels en handhaving	

Tabel 1 Provinciale taken en bevoegdheden in relatie tot gewasbeschermingsmiddelen

Bron tabel: rapport IPO.

Rol in transitie richting duurzaam/weerbaar telen ontbreekt in de tabel. Rolbepaling op dat terrein is politiek/bestuurlijke keuze.

Rolbepaling N2000:

- Tijdelijk handhavingskader vorige week in IPO vastgesteld.
- Eerste signalen: in veel N2000 gebieden worden gewasbeschermingsmiddelen aangetroffen (WUR-rapport binnenkort beschikbaar).

Rolbepaling gezondheid:

- Reguleren of faciliteren of nietsdoen.

Rolbepaling waterkwaliteit: zie D-memo KRW

Toelichting op beleidsnotitie lelieteelt in Drenthe 2025-2028

Samenvatting:

- Provincie ondersteunt projecten gericht op minder gebruik in de bollensector.

N.a.v. uitspraak Raad van State

- 2025: overgangsjaar qua handhaving
- Vanaf 2026: handhaving indien geen Voortoets Natuurbeschermingswet is uitgevoerd.
- Bij aantreffen middelen in N2000 gebieden in relatie tot lelieteelt/sierteelt, stopzetting gebruik onder last onder dwangsom. Tenzij Voortoets uitgevoerd en onderbouwing geen risico.

BAC LG 25 september 2025

- NB IPO lijn omgaan met handhavingsverzoeken: verzoeker moet zelf redelijkerwijs aantonen dat sprake is van aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen in N2000 gebieden in relatie tot activiteit.

Provincie Brabant 80% Statenmededeling actieplan

- Doel: bijdragen aan een toekomstbestendige land- en tuinbouw die past binnen de brede maatschappelijke opgaven op het gebied van milieu, gezondheid, water en natuur, met als achterliggend doel om verdere schade aan deze aspecten te voorkomen.
- Sterke inzet op basis van regels vanuit natuur, water en gezondheid.
- Rijk moet zorgen voor betere datavoorziening als het gaat om gebruik middelen.
- Terugkoppeling vanuit data waterschappen naar agrariërs (NB: in de ZH-glastuinbouw loopt dit al lang).

Samenvatting actieplan Noord-Brabant

Wat loopt er al in ZH: ZH-PLG en andere projecten

“Vanuit de Wortelgedachte”:

- Collectieve zuivering glastuinbouw
- Watercoaches glastuinbouw
- Projecten bollenteelt (regiocertificering) en boomteelt
- Projecten vanuit de KRW: wasplaatsen akkerbouw
- Project biodiversiteitsmonitor akkerbouw/glastuinbouw
- Projecten met financiering GLB-middelen: 100% Groen geteeld sierteelt.

“Vanuit de stok”:

- Mogelijke inzet regulerend instrumentarium (D-memo agrarische emissies KRW)
- Handhaving vergunningsplicht N2000 activiteit (IPO handreiking).

Wat moet het product van deze opdracht zijn?

- NB: doel van het product conform D-memo een GS-notitie?
 - GS/PS: overzicht bieden van het speelveld.
 - Lange termijn provinciale strategie bepalen:
 - Maatschappelijke doelen.
 - Het pad er naar toe.
 - Eigen inzet GS.
- Door- en uitwerking in (processen lopen deels parallel):
 - Regionaal waterprogramma
 - Tuinbouw- en Uitvoeringsprogramma landbouw
 - Beleid natuur en gezondheid
 - Omgevingsbeleid

Organisatie / sturing

- Bestuurlijk opdrachtgever: Arne Weverling, in nauw overleg met betrokken gedeputeerden (Aad, Meindert, Arno).
- Ambtelijk opdrachtgever: vacature
- Ambtelijk opdrachtnemer: vacature
- Werkgroep: bemensing vanuit water, landbouw, natuur en economie (gezondheid).

- Keuze bestuurlijke rol bepaling: hoe betrekken GS (stuurgroep?).
- Eerst intern koers bepalen, daarna naar buiten, of andersom?
- Inzet vanuit ZH-PLG: rol gebiedsgedeputeerden?
- Rol PS: Staten vroegtijdig of juist later in proces betrekken?

Aanpak intern en extern provincie

- Intern:
 - Globale koers bepalen en daarmee richting de externe omgeving, of juist niet?
- Externe omgeving:
 - Via bestaande netwerken en/of andere overleggen:
 - Greenports: expertgroep waterkwaliteit met deelname vanuit Glastuinbouw NL, BO Akkerbouw, Plantum, etc.
 - Deskundigen: WUR Bleiswijk, WUR Wageningen, CLM, CML.
 - Afstemming met IPO: IPLG werkgroep gewasbeschermingsmiddelen
 - Grote vraag: betrekken LVVN/lenW (wat wordt inzet nieuw kabinet)
 - Milieufederatie Zuid-Holland
 - Andere partijen zoals de waterschappen/gemeenten?
- Maatschappij/Media: expliciet aandacht aanbesteden, hoe spelen we in op toenemende aandacht maatschappij en media?

IPO AAC R&L en AAC LG 2025

Verkenning gezamenlijke provinciale inzet gewasbeschermingsmiddelen

Kern van het onderwerp

Er zijn op dit moment te veel overschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen in water en bodem en lucht en de trend is niet positief. Enkele provincies nemen zelf initiatief en/of worden aangesproken, om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen ter voorkoming van verslechtering van de waterkwaliteit, aantasting natuur en/of gezondheidsschade. Dit vormt een uitwerking van de bestuurlijke opdrachten KRW, drinkwater en gezonde leefomgeving. De vraag die voorligt is of het haalbaar en wenselijk is om te komen tot een gezamenlijke IPO-inzet rond gewasbeschermingsmiddelen. De BAC RenL en LG wordt voorgesteld opdracht te geven om hiertoe een beeld- en oordeelsvormende notitie op te stellen.

Voorstel/gevraagd besluit:

De expertgroepen Drinkwater, KRW, BJZ Water, Milieu/Gezonde leefomgeving, VTH en ZZS en de IPO- werkgroepen Natura 2000, Gemeenschappelijk Landbouw Beleid en Landbouw adviseren de AAC RenL en LG om:

1. Aan de BAC RenL en LG te vragen gezamenlijk opdracht te geven tot het opstellen van een beeld- en oordeelsvormende integrale IPO-notitie gewasbeschermingsmiddelen om te komen tot een – waar mogelijk of noodzakelijk - gezamenlijke inzet;
2. Vanuit het IPLG bemensing ter beschikking te stellen voor het coördineren van deze integrale opdracht en deze te beleggen bij de BAC RenL i.s.m. met LG;
3. Bij het bepalen van de inzet rekening te houden met de volgende aandachtspunten:
 - a. Acties/ handelingsperspectief voor provincies en andere overheden w.o. kennisuitwisseling, handreiking, standpuntbepaling/lobby, voorstel wet- en regelgeving en omgevingsbeleid.
 - b. De verschillende beleidsterreinen zijnde:
 - i. Landbouw
 - ii. Kaderrichtlijn water
 - iii. N2000/natuurnetwerken
 - iv. Drinkwater en Grondwater
 - v. Gezonde leefomgeving
 - vi. VTH/ZZS

Raad van State: Meer onderzoek nodig naar natuurgevolgen door gebruik gewasbeschermingsmiddelen in lelieteelt

Uitspraak 202104808/1/R2 - Raad van State

Algemeen

Net als de rechtbank vindt de Afdeling bestuursrechtspraak dan ook dat het college het handhavingsverzoek niet had mogen afwijzen, zolang negatieve effecten voor het Holtingerveld niet uitgesloten zijn.

Er is nog veel onbekend over de mogelijke effecten van gewasbeschermingsmiddelen in de lelieteelt voor Natura-200 gebieden. Maar uit wat Milieudefensie in deze zaak naar voren heeft gebracht, wordt wel duidelijk dat er effecten kunnen zijn. Zo zijn er concentraties gewasbeschermingsmiddelen in het Holtingerveld gevonden die mogelijk negatieve effecten kunnen hebben op onder andere insecten en beschermde habitatsoorten. Aan zulke mogelijke negatieve effecten mag niet worden voorbijgegaan. Dat volgt uit het voorzorgsbeginsel dat ten grondslag ligt aan de Europese Habitatrichtlijn en natuurbeschermingsregels. Wanneer onzeker is welke gevolgen een activiteit heeft voor een Natura 2000-gebied, maar er wel aanwijzingen zijn voor negatieve gevolgen, is nader onderzoek noodzakelijk. Zolang dat ontbreekt, moet uit voorzorg worden aangenomen dat een natuurvergunning nodig is.

Ook het feit dat het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) de gebruikte gewasbeschermingsmiddelen had toegelaten, maakt het oordeel in deze zaak niet anders. De beoordeling die het Ctgb maakt bij de toelating van gewasbeschermingsmiddelen is namelijk een andere dan het college moet maken bij besluiten op grond van de Wet natuurbescherming.

Nu het college significante gevolgen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen niet op voorhand kan uitsluiten, kan het - gelet op de formulering van artikel 2.7, tweede lid, van de Wnb - niet anders dan een overtreding constateren omdat Middenweg Vledder gewasbeschermingsmiddelen gebruikt, terwijl niet is uitgesloten dat dit leidt tot significante gevolgen. Het enkele feit dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen volgens Middenweg Vledder valt onder het normaal agrarisch gebruik, maakt dit niet anders.

22 januari 2026

Agendapunt 3.2 0 Opleg

Datum 22 januari 2026
Portefeuillehouder [redacted] 5.1.2e
Inlichtingen bij [redacted] 5.1.2e (IPO-LG), [redacted] 5.1.2e (IPO-R&L)
Telefoon [redacted] 5.1.2e
Onderwerp Handhavingskader gewasbeschermingsmiddelen N2000-gebieden

Kern van het onderwerp

De BAC-LG (9-10-2025) en de BAC-RenL (20-11-2025) hebben een bredere opdracht gegeven om in IPO-verband het onderwerp gewasbeschermingsmiddelen ter hand te nemen. Dit voorstel is hier een onderdeel van. En heeft betrekking op een gemeenschappelijk handhavingskader voor de korte termijn voor het behandelen van handhavingsverzoeken op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen (Gbm) i.r.t. N2000-gebieden. Als bijlage bij deze notitie zit ter uitvoering daarvan een gezamenlijk uitgewerkt kader. Het betreft een eerste basis voor de korte termijn met hetgeen minimaal noodzakelijk is en zal als levend document steeds op basis van de nieuwste inzichten worden geactualiseerd. Ter uitvoering van bovenstaande besluiten van beide BAC's zijn tevens gesprekken aangegaan met milieuorganisaties.

Vorstel/gevraagd besluit:

De AAC RenL adviseert de BAC RenL kennis te nemen van de besluiten binnen de BAC-LG, zijnde:

1. het gezamenlijk handhavingskader gewasbeschermingsmiddelen als minimaal noodzakelijk kader voor de beoordeling van handhavingsverzoeken op korte termijn;
2. en daartoe bij de beoordeling van handhavingsverzoeken akkoord te gaan met de navolgende IPO brede werkwijze:
 - a. de verzoeker tot handhaving de aanwezigheid van Gbm in het N2000-gebied nader te laten onderbouwen en zelf als provincie niet actief zelf onderzoek uit te voeren als er geen handhavingsverzoek ligt;
 - b. voortzetting bestaand gebruik verder verkennen;
 - c. de teler te verzoeken een voortoets of passende beoordeling aan te leveren voor het toepassen van Gbm ter beoordeling of de mogelijke effecten op N2000-gebied(en) kunnen worden uitgesloten;
 - d. elkaar – en zeker omliggende provincies – via de bestaande VTH-werkgroepen te informeren omtrent elkaars nadere invulling van dit kader, om een zo uniform mogelijke werkwijze te borgen.

Aanleiding/context

Bestuurlijke opdracht

Naar aanleiding van de [uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State van 2 april 2025](#) en de handhavingsverzoeken (3-12-2025: 42 handhavingsverzoeken) die bij meerdere provincies zijn ingediend, heeft de BAC-LG en BAC-RenL opdracht gegeven om een handhavingskader op te stellen. Het handhavingskader bestaat uit een stappenplan waarin verschillende onderdelen voor een gemeenschappelijk kader aan bod komen. Per onderdeel worden voorstellen gedaan hoe provincies kunnen omgaan met de behandeling van handhavingsverzoeken. De provincies hebben als bevoegd gezag een beginselplicht tot handhaving en dienen vanuit het voorzorgsbeginsel te handelen.

22 januari 2026

Agendapunt 3.2 0 Opleg Handhavingskader

Uitkomsten bespreking AAC-LG en AAC RenL van 17-12-2025

AAC-LG

De AAC heeft benadrukt dat sprake is van het minimaal noodzakelijke kader en het voldoende ruimte biedt voor de koplopers voor eigen invulling en breder eigen onderzoek. De werkwijze t.a.v. bestaand gebruik eerst verder te verkennen en nu niet verplichtend op te nemen gezien de complexiteit. Oproep gedaan om het actief actueel te houden waarbij nadrukkelijker de samenwerking is benoemd met BAC-RenL en het benutten van de gesprekken met Milieuorganisaties ter actualisatie van het beleid. Tot slot zal in de bredere integrale aanpak nadrukkelijker richting het Rijk het handelingsperspectief voor ondernemers moeten worden benadrukt.

AAC-RenL

In de AAC-RenL is de vraag gesteld: Wat heeft het kader voor consequenties voor de waterkwaliteit? Dus de juridische risico's voor water. Met het verzoek om dit mee te nemen in de notitie. De beantwoording hiervan wordt in de breder integrale aanpak meegenomen, zoals deze door een aan te stellen kwartiermaker zal worden opgesteld op verzoek van beide BAC's. Zie hiervoor ook de samenhang met andere IPO-opgaven.

Argumenten

1.1 Gezamenlijk handhavingskader Gbm N2000-gebieden

Het gemeenschappelijk handhavingskader gaat in hoe de provincies om kunnen gaan met ingediende handhavingsverzoeken m.b.t. Gbm. Op een aantal onderdelen worden voorstellen gedaan waar vanuit alle provincies ambtelijk overeenstemming is. Hierbij gaat het over de behandelingstermijn, welke teelten/Gbm, prioriteren van verzoeken door het hanteren van een nader te bepalen afstand en wijze van besluitvorming. Daarnaast vragen andere onderdelen om expliciete besluitvorming mede omdat hier risico's aan verbonden zijn en dat ondernemers extra lasten krijgen. De huidige insteek het dilemma oplevert dat vooralsnog hiermee de onderzoekplicht bij de ondernemers wordt neergelegd en niet bij de overheid. Dit maakt dat de urgentie dat het Rijk alsnog met meer onderzoek komt omtrent mogelijke effecten des te belangrijker. Dit zal meegenomen wordt richting het volgende BO LG.

1.2 Onderzoek naar Gbm N2000-gebied door verzoeker

Het aantonen of er sprake is van een overtreding moet onderbouwd worden. De verzoeker kan hierbij gegevens overleggen (verwijzen naar of zelfstandig een onderzoek laten uitvoeren) waarin de aanwezigheid van Gbm in het betreffende N2000-gebied is aangetoond. Onderzoek provincies beperkt zich tot administratieve feitenverzameling waarbij het aan de provincies vrij staat om zelf onderzoek te verrichten in samenhang met de liggende handhavingsverzoeken.

1.3 Voortzetting bestaand gebruik verder verkennen

Er is juridische onzekerheid onder welke voorwaarden voortzetting bestaand gebruik kan worden ingebracht om een handhavingsverzoek af te wijzen. Hierbij speelt met name de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van 18 december 2024 over intern salderen een belangrijke rol. De wijze van invulling hiervan zal nader verkend moeten worden.

1.4 Voortoets of passende beoordeling door teler.

Deze komt in beeld bij de besluitvorming als er sprake is van een overtreding waarbij de teler d.m.v. een voortoets of passende beoordeling kan aantonen dat er mogelijke effecten op N2000-gebieden kan worden uitgesloten. Op dit moment lopen er gesprekken met adviesbureaus of zij een voortoets of passende beoordeling kunnen opstellen.

22 januari 2026

Agendapunt 3.2 0 Opleg Handhavingskader

----- Gewasbeschermingsmiddelen N2000-gebieden -----

Samenhang andere IPO-opgaven

BAC-LG en BAC-RenL

De opdracht voor het opstellen van dit gezamenlijk handhavingskader is zowel gegeven vanuit de BAC-LG als de BAC-RenL. De BAC LG heeft voor dit onderdeel de lead omdat het hier gaat over verzoeken i.r.t. Natura 2000-gebieden. In de BAC-RenL van 22-1-2026 zal het voorstel als hamerstuk worden geagendeerd om de BAC-RenL leden te informeren.

Integrale aanpak

Gezien de urgentie om (voor de korte termijn) tot een handhavingsbeleid voor het in behandeling nemen van handhavingsverzoeken te komen, is dit beleid niet vanuit het gewenste integrale perspectief tot stand gekomen. Voor het integrale perspectief, waarin de aspecten water, gezondheid, drinkwater, bodem volledig worden meegenomen, loopt een apart traject via een kwartiermaker om tot een gecoördineerde en integrale inzet te komen, naar aanleiding van het voorstel in de BAC LG van 9 oktober en de BAC R&L van 20 november. In dat kader zal ook de lobby richting het rijk worden versterkt, zodat ook het rijk de eigen verantwoordelijkheid neemt. Zo kan men denken aan een oproep tot nader onderzoek door het Rijk naar de mogelijke effecten op N2000-gebieden. Dit kan betrokken worden in de afspraak om gewasbeschermingsmiddelen als bespreekpunt op de agenda van het volgende BO LG te zetten. Een en ander dient zich vervolgens vertalen in een handhavingsbeleid voor de langere termijn.

Milieuorganisaties

Inmiddels is er een gesprek geweest met de milieuorganisaties. Daarover is een apart stuk voor de BAC LG geagendeerd. Het aantal handhavingsverzoeken en de complexiteit bij de afdoening ervan onderstrepen het belang om overleg tussen branche en milieuorganisaties te faciliteren om te bezien in hoeverre (op onderdelen) tot overeenstemming kan worden gekomen.

Consequenties

Er is nog veel onduidelijkheid over de mogelijke effecten en verspreiding van Gbm op Natura 2000-gebieden. Op dit moment loopt er in opdracht van LVVN een onderzoek door de WUR om hier meer inzicht in te krijgen. Het handhavingskader betreft derhalve een voorstel voor de korte termijn. Op basis van de te nemen handhavingsbesluiten zal jurisprudentie ontstaan waarbij wij verwachten meer richting te krijgen in de verder ontwikkeling van dit kader voor de langere termijn. Mede gelet op de nieuwe inzichten vanuit de WUR, landelijke ontwikkelingen en jurisprudentie is het de verwachting dat het handhavingskader voor de lange termijn op zijn vroegst in het 2'de kwartaal van 2026 beschikbaar komt.

Vervolgstappen

- BAC-RenL (22-1-2026) zal dit voorstel als hamerstuk worden geagendeerd.
- Gezamenlijk handhavingskader Gbm zal na besluitvorming worden gedeeld met de provincies en steeds worden geactualiseerd op basis van de meest actuele inzichten.

Bijlagen

(Op te vragen bij de AAC RenL leden)

1. Gezamenlijk handhavingskader gewasbeschermingsmiddel N2000-gebieden.

**5e Concept Verkenning en inzet
gewasbeschermingsmiddelen
Op 18 sept (AAC LG) 10 sept. AAC R&L
Agendapunt**

Datum	AAC R&L 10 sept, AAC LG 18 september 2025,
Portefeuillehouder	AAC R&L: [5.1.2e] (grondwater, drinkwater, KRW) AAC LG: [5.1.2e] (landbouw) [5.1.2e] en [5.1.2e] (natuur), [5.1.2e] [5.1.2e] en [5.1.2e] (VTH)
Inlichtingen bij	1 ^e aanspreekpunt R&L: [5.1.2e] en [5.1.2e] 1 ^e aanspreekpunt LG: [5.1.2e] (inhoud), [5.1.2e] (juridisch)
Telefoon	R&L: [5.1.2e] [5.1.2e] LG: [5.1.2e] [5.1.2e] (juridisch) [5.1.2e] [5.1.2e] (inhoudelijk)
Onderwerp	Verkenning en inzet gewasbeschermingsmiddelen

Kern van het onderwerp: Verkenning en inzet gewasbeschermingsmiddelen
(beeldvormend, oordeelvormend en besluitvormend)

Binnen IPO verband is de beleidsontwikkeling rondom gewasbeschermingsmiddelen nu niet belegd. Dit terwijl provincies vanuit zowel het oogpunt van het landelijk gebied als leefomgeving wettelijke taken hebben en de recente ontwikkelingen op het vlak van jurisprudentie om stellingname daarop vragen. Deze notitie heeft tot doel op basis van de bevindingen van een in opdracht van de AAC R&L en LG uitgevoerde verkenning naar de rollen, taken en verantwoordelijkheden van provincies en de recente jurisprudentie tot een besluit te komen omtrent het beleggen van de verantwoordelijkheden binnen IPO omtrent gewasbeschermingsmiddelen met bijbehorende opdracht. De hoofdconclusie van de verkenning alsmede uit de recente jurisprudentie is daarbij dat de toelating van gewasbeschermingsmiddelen door het College Toelating Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden (CTGB) niet voorkómt dat er overschrijdingen zijn van gewasbeschermingsmiddelen in water en bodem en van verspreiding via de lucht. Ook betekent die toelating niet dat gevolgen voor omwonenden en voor Natura 2000 gebieden kunnen worden uitgesloten. Op 25 september zullen de AAC's en BAC's in een verdiepende sessie nader worden geïnformeerd omtrent de uitgevoerde verkenning, jurisprudentie en aanpak Drenthe.

Voorstel/gevraagd besluit: (Beeld, oordeel en besluitvormend)

1. Het onderschrijven van de in de uitgevoerde verkenning beschreven adviezen omtrent de wijze waarop de gezamenlijke provincies invulling kunnen geven aan hun rollen, taken en verantwoordelijkheden ten aanzien van gewasbeschermingsmiddelen, te weten:
 - Kennisontwikkeling en kennisdeling, met name over de effecten op Natura 2000-gebieden en op de gezondheid;
 - Versterking van de lobby richting het Rijk, om problemen al bij de toelating te tackelen in plaats van achteraf;
 - Versterking van de effectiviteit van provinciale regels vanwege provinciegrensoverschrijdende effecten;
 - Creëren van een gelijk speelveld voor de agrarische sector tussen provincies.
2. Op basis daarvan IPLG de opdracht te geven om in nauwe afstemming met R&L actief in te zetten op de coördinatie van het dossier gewasbeschermingsmiddelen over de bestaande sporen (KRW, grondwater, drinkwater, natuur) heen en daartoe een opdrachtbeschrijving uit te werken met in achtneming van de navolgende uitgangspunten:
 - a. Ondersteunen van de gezamenlijke provincies bij de punten genoemd bij 1.2;
 - b. Agenderen van de discrepantie tussen het toelatingsbeleid van gewasbeschermingsmiddelen en de aanwezigheid in bodem en water en de verspreiding via lucht bij het ministerie van LNVN;
 - c. Lobby richting Tweede Kamer en politieke partijen
 - d. Evt. andere acties die voortkomen uit 1.2

Op 18 sept (AAC LG) 10 sept. AAC R&L

Agendapunt Fout! Geen tekst met de opgegeven stijl in het document

3. Vooruitlopend daarop op basis van de in bijlage 2 beschreven bevindingen uit de recente jurisprudentie gewasbeschermingsmiddelen in relatie tot N2000-gebieden:
 - a. Bij LVVN aan te dringen op het zo spoedig mogelijk (doen) opstellen van een wetenschappelijk kader voor de beoordeling van de effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op Natura 2000;
 - b. In overleg met brancheorganisaties (voortouw LVVN) en milieuorganisaties (voortouw IPO) bespreken of – in afwachting op het wetenschappelijk kader – tot een werkbare situatie kan worden gekomen; die tegemoetkomt aan de belangen van verschillende partijen, waaronder het belang van provincies van een werkbare handhavingslast.
 - c. In IPO-verband een handhavingskader op te stellen voor het behandelen van handhavingsverzoeken op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.
4. Ter uitvoering van de beslispunten onder 2 en 3:
 - a. coördinerende portefeuillehouders aan te wijzen in de AAC LG en R&L en in de BAC LG en R&L: voor Landelijk Gebied is het voorstel om daartoe een portefeuillehouder vanuit VTH respectievelijk landbouw naar voren te schuiven;
 - b. IPLG de opdracht te geven een kwartiermaker te werven gedurende de periode van 1 jaar voor 2 dagen per week. Hiervoor wordt budget gezocht binnen de begroting van IPO en/of provincies die zorg draagt voor uitvoering van de besluiten.

Als de AAC LG en de AAC R&L positief besluit:

De AAC LG en de AAC R&L adviseert de BAC LG en de BAC R&L: ...

Aanleiding/context

Er zijn op dit moment te veel overschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen in water en bodem. Ook zijn er zorgen over de verspreiding via lucht. De trend is niet positief. Steeds meer provincies nemen zelf initiatief en/of worden aangesproken vanwege zorgen omtrent de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen en de effecten op gezondheid, water en natuur. Tegelijkertijd zijn er zorgen in de landbouwsector over de mogelijkheden om plagen en ziektes te kunnen blijven bestrijden en de gevolgen die dat kan hebben op de voedselzekerheid.

Provincies worden aangesproken vanwege hun verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het water (grond-, drink- en oppervlaktewater), gezonde leefomgeving, vitale bodem en N2000-gebieden. Daarbij hebben provincies ook een rol als gebiedsregisseur van het landelijk gebied waarbij het belang van de landbouw een belangrijke rol speelt.

Daarom is in opdracht van de AAC R&L en de AAC LG een gezamenlijke verkenning uitgevoerd naar de taken, rollen en verantwoordelijkheden van provincies op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen in de volle breedte. De vraag die voorligt is of het haalbaar en wenselijk is om te komen tot een gezamenlijke IPO-inzet rond gewasbeschermingsmiddelen. De verkenning is hiervoor de basis.

Voor R&L vormt dit een uitwerking van de bestuurlijke opdrachten KRW, drinkwater en gezonde leefomgeving. Voor LG is dit een onderdeel van de inzet voor natuur waaronder N2000-gebieden en landbouw als onderdeel van het landelijk gebied. De urgentie voor de verkenning bleek ook door de actualiteit in de vorm van gerechtelijke uitspraken in relatie tot N2000 en de zorgen van omwonenden ten aanzien van gezondheid. Deze actualiteit is meegenomen in deze notitie.

Op 18 sept (AAC LG) 10 sept. AAC R&L**Agendapunt**Fout! Geen tekst met de opgegeven stijl in het document

De hoofdconclusie van de verkenning is dat de toelating van gewasbeschermingsmiddelen door het CTGB niet voorkómt dat er overschrijdingen zijn van gewasbeschermingsmiddelen in water en bodem en de aanwezigheid in lucht. Ook betekent die toelating niet dat significante gevolgen op Natura 2000 gebieden kunnen worden uitgesloten. Dit blijkt ook uit de recente uitspraak¹ van de Raad van State ten aanzien van lilieteelt dicht bij een Natura 2000-gebied in Drenthe. Bovendien volgt uit een recente (voorlopige) uitspraak² van het gerechtshof Den Bosch dat voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in die zaak een verhoogde zorgvuldigheidsnorm geldt, die inhoudt dat de teler zich dient te onthouden van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op een afstand van minder dan 250 meter van omwonenden.

Bestuurlijke opdracht en besluit:

De opdracht voor de verkenning komt voort uit AAC LG 6 maart 2025 agendapunt 3g; AAC R&L 15 januari 2025 agendapunt 2.1.8).

Toelichting voorgesteld besluit:

Argumenten bij besluit 1 tot en met 4:

1. Het onderwerp gewasbeschermingsmiddelen raakt de rollen, taken en verantwoordelijkheden van provincies. Denk aan de taak voor bescherming van grond- en drinkwater, de doelen voor de KRW, de bescherming van N2000 gebieden, en het belang van de landbouw en de gezonde leefomgeving.
2. Gezamenlijke, domein overstijgende inzet is efficiënter, effectiever en cruciaal gezien de urgentie.
3. Door de actualiteit van de uitspraken in Drenthe en Limburg en de naderende deadline van de KRW is dit onderwerp urgent.
4. a. Een differentiatie tussen uitvoerende, uitwisselende en agenderende inzet doet recht aan de verschillende lagen van verantwoordelijkheid die provincies hebben.
b. Ruimtelijk instrumentarium kan niet worden aangewend als dat in strijd is met andere (Rijks) wet en regelgeving, zoals de Wet op de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden.
5. Beide domeinen (R&L en LG) zijn betrokken bij het onderwerp gewasbeschermingsmiddelen, maar soms vanuit verschillende belangen. Daarom is het goed dat beide BAC's sturing kunnen blijven geven aan dit onderwerp, maar wel met een primaire coördinerende rol.

Kanttekeningen op besluit 2 tot en met 4:

- a. De gezamenlijke inzet vraagt extra menskracht en middelen. Echter, gezien het belang en de te verwachten efficiëntie en effectiviteit is een gezamenlijke inzet beter dan een individuele aanpak.
- b. Een gezamenlijke inzet zou in theorie de flexibiliteit en autonomie van provincies om hun eigen koers te kiezen, kunnen belemmeren. Echter, de gezamenlijke inzet wordt eerst ambtelijk en bestuurlijk afgestemd. Bovendien is een lappendeken aan/divers beleid voor ondernemers niet wenselijk.
- c. Het toelatingsbeleid voor gewasbeschermingsmiddelen wordt bepaald door het rijk via het CTGB. Echter, provincies hebben wel een verantwoordelijkheid voor de gezonde leefomgeving en een taak voor water, natuur en omgevingsbeleid.

Op 18 sept (AAC LG) 10 sept. AAC R&L

AgendapuntFout! Geen tekst met de opgegeven stijl in het document

Uitkomsten bespreking werkgroep landbouw/AAC LG/portefeuillehoudersoverleg

De verkenning en deze notitie zijn besproken met medewerkers van IPO vanuit diverse werkgroepen (water, gezonde leefomgeving, bodem, landbouw, VTH, Natuur). Voor de verkenning waren twee sessies belegd met brede vertegenwoordiging vanuit de betrokken werkgroepen. Daarna is deze notitie besproken in dezelfde werkgroepen. De opmerkingen zijn verwerkt in de verkenning en in deze notitie.

Samenhang andere IPO-opgaven

Voor de verkenning naar gewasbeschermingsmiddelen is samengewerkt tussen Ruimte & Leefomgeving en Landelijk Gebied vanwege de taken van provincies ten aanzien van water (drinkwater, grondwater, KRW), vitale bodem en natuur, en het belang van landbouw als onderdeel van het landelijk gebied.

Consequenties

- Financieel:
Indien wordt besloten tot een actieve inzet, is er menskracht en middelen nodig. Zie besluit 5. Hiervoor wordt plan opgesteld die wordt voorgelegd aan AAC LG en R&L.
- Strategisch/bestuurlijk/juridisch:
De discrepantie tussen beleid en praktijk komt ook aan de orde tijdens de verdiepingssessie voor de BAC LG en R&L op 25 september en moet geagendeerd worden op het bestuurlijk overleg Landelijk Gebied van 20 november.
- Haalbaarheid van resultaat:
De voorgenomen inzet zal niet leiden tot resultaat op de korte termijn, maar is wel essentieel voor de doelen en belangen op lange termijn. Denk bijvoorbeeld aan het belang van drinkwater en de KRW (resultaatverplichtingen voor 2027 en vervolg).
- Personele inzet:
Voor de voorgenomen inzet kan de huidige capaciteit van IPO en provincies benut worden, maar daarnaast is er extra menskracht en middelen nodig voor de coördinatie en kwartiermakersfase.

Vervolgstappen

- Na AAC R&L 10 september AAC LG 18 september 2025:
- Verdiepende sessie 25 september voor AAC en BAC LG en R&L. Hierbij wordt de verkenning van FloLegal toegelicht en is er gelegenheid voor informatieve vragen.
- BAC R&L 2 oktober en BAC LG 9 oktober 2025
- Lobby: inzet voor de formatieonderhandelingen na de verkiezingen
- Mogelijk inzet te agenderen op het Bestuurlijk Overleg Landelijk Gebied (eerstkomende is 20 november 2025) in overleg met portefeuillehouders R&L en LG (VTH en Landbouw).

Bijlagen.

1. Verkenning rollen, taken en verantwoordelijkheden door FloLegal/ 5.1.2e
2. Uitkomsten gerechtelijke uitspraken Raad van State Drenthe (N2000) en Den Bosch (gezondheid)

Datum	4 augustus 2025
Portefeuillehouder	
Inlichtingen bij	5.1.2e
Telefoon	5.1.2e
Onderwerp	Bijlage 2 bij AAC-voorstel 'Verkenning en inzet gewasbeschermingsmiddelen'; Jurisprudentie gewasbeschermingsmiddelen

Samenvatting en conclusie

In opdracht van de AAC R&L en LG is een verkenning uitgevoerd naar de rollen, taken en verantwoordelijkheden van provincies ten aanzien van gewasbeschermingsmiddelen (beeldvormend). Deze verkenning is uitgevoerd door Flo Legal. Tijdens deze verkenning zijn twee belangrijke gerechtelijke uitspraken gedaan over gewasbeschermingsmiddelen. Met deze notitie worden die uitspraken geduid.

Uit beide uitspraken volgt dat de gevolgen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen nader dient te worden onderzocht. Dat kost naar verwachting nog de nodige tijd. Tot die tijd verkeren telers in onzekerheid of het gebruik is toegestaan en kunnen provincies handhavingsverzoeken moeilijk afwijzen. Ten aanzien van omwonenden geldt onder omstandigheden 'een verhoogde zorgvuldigheidsnorm', die met zich meebrengt dat mogelijk van het gebruik van de gewasbeschermingsmiddelen moet worden afgezien. Ten aanzien van de gevolgen op de natuur is vanwege het voorzorgsbeginsel in de regel een ecologische beoordeling nodig, terwijl ecologische bureaus zo'n ecologische beoordeling nu niet kunnen maken, omdat het wetenschappelijk kader daarvoor ontbreekt. Bij gebreke van een ecologische beoordeling, kan een verzoek om handhaving moeilijk zijn af te wijzen.

Tegen deze achtergrond is het van belang dat zo snel mogelijk nader onderzoek wordt gedaan naar de gevolgen van gewasbeschermingsmiddelen voor omwonenden en de natuur. Het ligt voor de hand dat dit door het rijk wordt gedaan. Voor provincies ligt de vraag voor:

1. hoe zij het rijk ertoe kunnen bewegen voortvarend de nodige onderzoeken te doen;
2. hoe provincies omgaan met de onzekere situatie tot het moment dat het nodige onderzoek is afgerond.

De volgende beheermaatregelen worden voorgesteld:

1. Bij LVVN aandringen op het zo spoedig mogelijk (doen) opstellen van een wetenschappelijk kader voor het maken van een ecologische beoordeling zodat de (natuur)vergunningplicht op een juridische houdbare wijze kan worden beoordeeld;
2. Het opstellen van een toezichts- en handhavingskader, specifiek voor de behandeling van verzoeken tot handhaving met betrekking tot het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in relatie tot Natura 2000-gebieden.
3. In overleg met vertegenwoordigers van telers en in overleg met milieuorganisaties bezien of tot een werkbare situatie kan worden gekomen, waarbij het aantal handhavingsverzoeken bij provincies beperkt blijft.

Gebruik gewasmiddelen in relatie tot Natura 2000-gebieden

Op 2 april 2025 heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak een uitspraak¹ gedaan in een zaak waarin Milieudefensie aan het college van GS van Drenthe vroeg om handhavend op te treden tegen het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door een lelieteler. Volgens de milieuorganisatie tasten die middelen het nabijgelegen Natura 2000-gebied aan en beschikt de teler niet over een natuurvergunning.

¹ [ABRvS 2 april 2025, ECLI:NL:RVS:2025:1428](#)

Fout! Geen tekst met de opgegeven stijl in het document.

De Afdeling is van oordeel dat er voldoende aanwijzingen zijn dat er effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op het nabijgelegen Natura 2000-gebied kunnen zijn. Hoewel er nog veel onbekend is over de mogelijke effecten, kan aan die mogelijke effecten in het licht van het voorzorgsbeginsel niet voorbij worden gegaan.

De Afdeling is voorts van oordeel dat met een afstand van meer dan 250 meter tussen de percelen en het Natura 2000 gebied effecten op de natuur niet zijn uit te sluiten.

Tot slot is de Afdeling van oordeel dat toelating van gewasbeschermingsmiddelen door het College toetsing gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) onvoldoende is om te kunnen concluderen dat effecten op Natura 2000-gebieden zijn uitgesloten.

Op 16 mei 2025 heeft advocatenkantoor Pels Rijcken een juridische duiding van de uitspraak gegeven. Pels Rijcken is van oordeel dat de uitspraak waarschijnlijk een bredere werking heeft en ook geldt voor andere percelen, voor andere Natura 2000-gebieden, en ook betrekking heeft op alle vormen van teelt waarbij bestrijdingsmiddelen worden toegepast, waarvan de stoffen zijn aangetroffen in Natura 2000-gebieden. Mogelijk kan sommige gevallen betoogd worden dat er sprake is van één-en-hetzelfde project sinds de aanwijzing van de Natura 2000-gebieden en dat daarom geen vergunning nodig of dat de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen 'standaardonderdelen' zijn, maar beide juridische argumenten liggen nog bij de Afdeling Bestuursrechtspraak voor en het is niet zeker hoe daarover zal worden beslist.

Pels Rijcken constateert dat nog veel onbekend is over de gevolgen van gewasbeschermingsmiddelen voor Natura 2000-gebieden maar dat dit, gelet op het voorzorgsbeginsel, geen uitkomst biedt.

Pels Rijcken adviseert zo snel mogelijk nader onderzoek te doen naar de effecten van gewasbeschermingsmiddelen op Natura 2000-gebieden. Dat onderzoek zou zich moeten richten op de wijze van verspreiding van gewasbeschermingsmiddelen en het mogelijk vaststellen van een afstand waarbuiten voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen geen vergunning nodig is.

Het bovenstaande leidt tot de conclusie dat voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de regel een ecologische beoordeling nodig is, waarmee wordt beoordeeld of dat gebruik significante negatieve effecten op Natura 2000-gebieden kan hebben. Zonder een ecologische beoordeling mogen de gewasbeschermingsmiddelen niet worden gebruikt.

Ecologische bureaus laten weten een dergelijke ecologische beoordeling niet te kunnen maken, omdat het wetenschappelijk kader daarvoor ontbreekt. Het Ctgb toetst niet op de gevolgen van gewasbeschermingsmiddelen op de betreffende habitats in Natura 2000-gebieden.

LVVN heeft inmiddels opdracht verleend aan de WUR voor het doen van een literatuurstudie naar de effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op Natura 2000-gebieden. De WUR heeft aangegeven op dit moment niet in staat te zijn een wetenschappelijk kader op te stellen en evenmin op korte termijn een afstandsgrens te kunnen bepalen waarbuiten effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op Natura 2000-gebieden kunnen worden uitgesloten en zodoende geen ecologische beoordeling nodig is.

Gebruik gewasbeschermingsmiddelen in relatie tot omwonenden

Op 22 juli 2025 heeft het hof Den Bosch in kort geding een (voorlopige) uitspraak² gedaan in een zaak die door omwonenden was aangespannen tegen een lelieteler. Dit betrof een burgerlijke zaak, waarbij de overheid dus geen partij was. In deze zaak vorderden

² [Gerechtshof 's-Hertogenbosch 22 juli 2025, ECLI:NL:GHSHE:2025:2043](#)

Fout! Geen tekst met de opgegeven stijl in het document.

omwonenden van een akker een verbod op de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen voor niet-biologische lelieteelt op die akker.

In deze zaak komt het hof tot het oordeel dat het feit dat de middelen zijn toegelaten door het Ctgb onvoldoende is om aan te nemen dat de middelen niet schadelijk zijn voor omwonenden. Zowel het Ctgb, als de Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (EFSA), het RIVM en de Gezondheidsraad hebben namelijk erkend dat de betreffende gewasbeschermingsmiddelen niet voldoende zijn getest op schadelijke neurodegeneratieve effecten. Ook zijn cocktails van gewasbeschermingsmiddelen niet getest. De middelen brengen daarom voor de omwonenden en hun kinderen het risico mee op ernstige gezondheidsschade op de langere termijn. Het Hof komt bovendien tot het oordeel dat artikel 12 van Richtlijn 2009/128/EG³ onvolledig in de Nederlandse wetgeving is geïmplementeerd. Deze richtlijn draagt lidstaten op ervoor te zorgen dat het gebruik van pesticiden in bepaalde specifieke gebieden wordt geminimaliseerd of zelfs verboden. Het gaat daarbij om gebieden die door het brede publieke of kwetsbare groepen worden gebruikt, maar ook om Natura 2000-gebieden. Nu de Nederlandse wetgever de landbouw helemaal van dit verbod heeft uitgezonderd, heeft Nederland artikel 12 van Richtlijn 2009/128/EG naar het oordeel van het hof onvolledig geïmplementeerd.

Op grond van de voorlopige uitspraak van het hof Den Bosch kunnen telers voor de gevolgen van gewasbeschermingsmiddelen op omwonenden niet zonder meer op toetsing door het Ctgb – die juist toetst op de gevolgen voor de mens – afgegaan. Met name waar die toetsing onvolledig is of als er sprake is van het gebruik van pesticiden in gebieden die door het brede publiek of kwetsbare groepen worden gebruikt of in Natura 2000-gebieden, moeten telers er rekening mee houden dat op hen 'een verhoogde zorgvuldigheidsnorm rust'. Die verhoogde zorgvuldigheidsnorm kan met zich meebrengen dat een teler zich onthoudt van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de nabijheid (250 meter) van de omwonenden.

³ Richtlijn 2009/128/EG van 21 oktober 2009 tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden